

NOVADPĒTNIECĪBAS IZSTĀŽU RADĪŠANA UN UZTURĒŠANA

Agrita Ozola,
Tukuma muzeja direktore
04.02.2026

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

Dobeles rajona
lauku partnerība

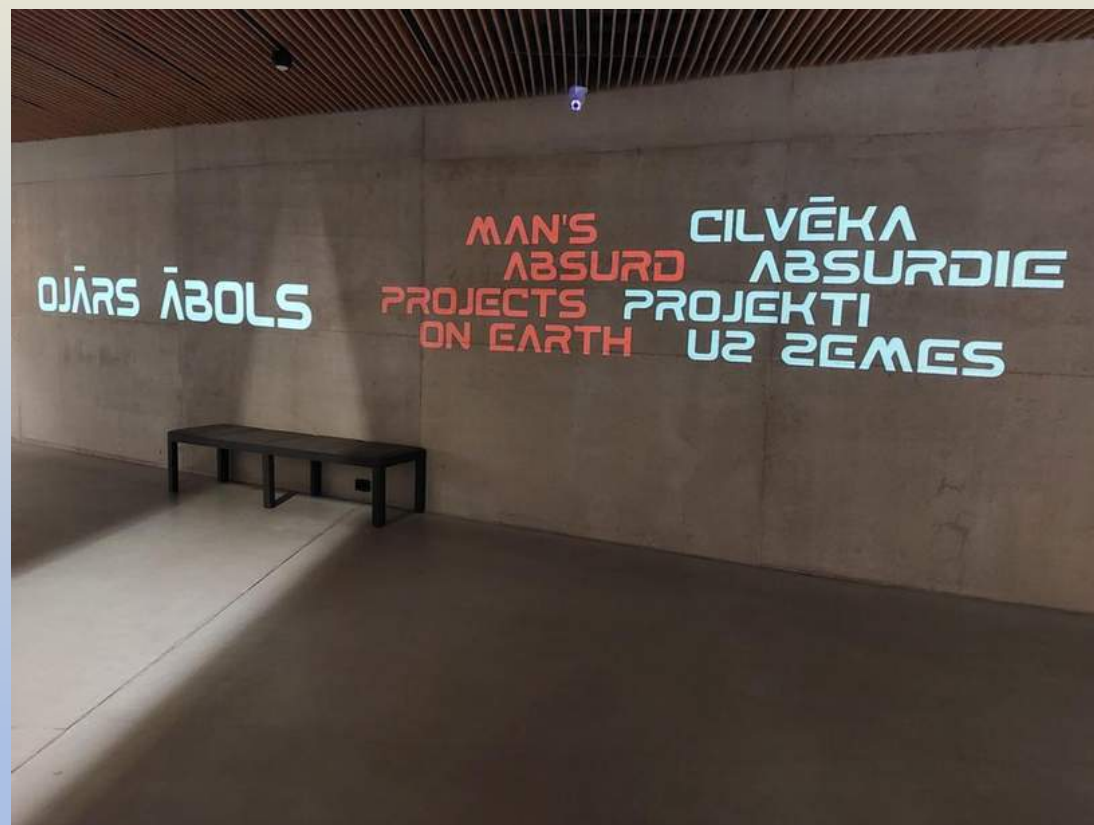
Tendences

- Izstāde kā monogrāfisks stāsts (par grāmatu /saistībā ar to);
- Izstāde kā komandas darbs;
- Neatkarīgu autoru, tostarp mākslinieku, veidotas interpretācijas par institucionālu (muzeja/bibliotēkas/arhīva u.c.) krājumu.

Uzdevums māksliniekam

- Ekspozīcijas galvenais vēstījums,
- Pieejamie eksponāti,
- Atbilstība noteikta vecuma apmeklētāja grupai/tās uztverei.
- Izstādes raksturu (informatīvai (vietējiem iedzīvotājiem), izglītojošai (saprotamai skolēniem), reprezentatīvai (novada pašvaldības un tās organizāciju viesiem), diskusiju veicinošanai, provocējošai u.c.).
- Norādes uz izstādes tēlu,
- Norādes izstādes telpas organizācijai,
- Vēlamais eksponēšanas veids vai citi noteikumi.

Eksponātu saglabāšana

- [?] Kādi ir saglabāšanas nosacījumi eksponētajiem materiāliem (dokumentārajiem, tēlojošajiem vai lietiskajiem priekšmetiem)?
- [?] Kādi ir drošības garantēšanas nosacījumi?
- [?] Kādas eksponēšanas iekārtas ir nepieciešamas?
- [?] Kādi ir saiņošanas un transportēšanas nosacījumi?

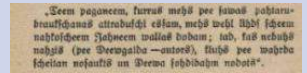

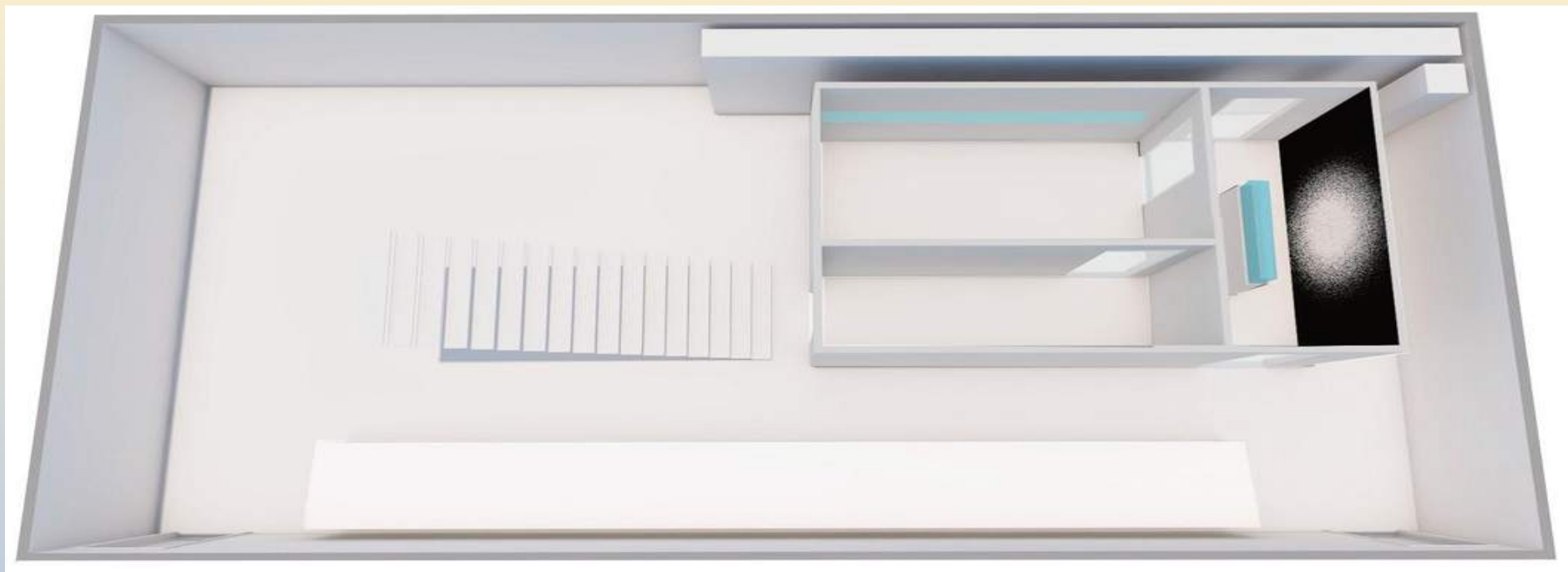
Piemērs: norādes par eksponātiem

- Papīra priekšmeti – gaismas un mitruma jūtīgi, nepieciešamas vitrīnas, regulējams apgaismojums;
- Fotogrāfijas – deformējas, ja nav ierāmētas vai piefiksētas, gaismas jūtīgas;
- Gleznas – mitruma jūtīgas, nepieciešami rāmji;
- Keramikā – trausla, vēlamas vitrīnas;
- Tekstīlijas – pasargājamas no putekļiem, saules gaismas;
- Koka priekšmeti – deformējas pārāk sausās vai pārāk mitrās telpās;
- Metāla un akmens priekšmeti – mazāk jūtīgi pret mikroklimata maiņu
- Ilgstošai papīra priekšmetu un fotogrāfiju eksponēšanai ieteicams digitālu izdruku formāts vai demonstrācija ekrānos.

Izstādes plāns. Sagatavoja kursu dalībnieku grupa

3.1. Epidēmiju ierobežošanas paņēmieni	Cīņā rada jaunas tehnoloģijas un maina cilvēku paradumus. Kā iedarbīgs līdzeklis ir propaganda un dažādas kampaņas.	1.Plakāts “ Ziedojiet baltās puķes dienā” (Kampaņa tuberkulozes ierobežošanai) 2.“Neļaujiet skūpstīt rokas” (Kampaņa tīfa ierobežošanai)	1. 	46x75cm, papīrs. Trausls.	Orģināli ir eksponējami slēgta tipa vitrīnā. Baltās puķes plakāts ir 3. tēmas galvenais priekšmets.
3.2. Sabiedrības kontrole un cīņa pret to ierobež.	Epidēmija rada cilvēku tiesību ierobežošanu, pastiprinātu kontroli un uzraudzību. Vienmēr tas rada mītus un pretdarbību.	1.Fotogrāfija par “Baltās puķes” kampaņu Rīgā. 20.gs. sākums. 2. Rīkojums Rīgas pilsētas nocietinājumu vārtu sardzei par cilvēku neielaišanu pilsētā. 17.gs.	1. 1. 	1.15x10 cm, papīrs, oriģināls 2.25x19 cm, papīrs, oriģināls	Materiāli eksponējami slēgta tipa vitrīnā. Rīkojums ļoti trausls.
3.3. Ārsti un medicīnas personāls	Ārsti ir veikuši lielu ieguldījumu slimību ierobežošanai bieži riskējot ar savu dzīvību.	1.Fotogrāfija. Ārsts Pēteris Sniķeris Latvijas armijas uniformā. 20.gs. 20. gadi. 2.Attēls. Pārvietojamais analīžu pieņemšanas punkts. 2020.g.Rīga.	1. 	1.10x15 cm, papīrs 2.Digitāla fotogrāfija	1.Orģināls eksponējams slēgtā vitrīnā. Pievienot palielināmo stiklu detaļu labākai aplūkošanai. 2.Eksponējama lielformāta drukas veidā

Piemērs: Nerealizēts izstādes telpiskais plānojums. Sibīrijas vēstules. Autore A. Ozola. Dizainere T. Raičiņeca.

Apakštēma Nr. 1 (izstādes priekštelpa): Vēstuļu tapšanas starptautiskais konteksts. PARALĒLES

Apakštēma Nr. 2 (izstādes ieejas daļa): Vēstuļu tapšanas politiskais konteksts. PRETOŠANĀS

Apakštēma Nr. 3. Vēstuļu tapšanas ģeogrāfiskais un sadzīviskais konteksts. REPRESIJAS
vitrīnas ar eksponātiem

Apakštēma Nr. 4 (izstādes galvenā telpa): Sibīrijā rakstītas vēstules uz bērza tāss. RAKSTĪŠANA
mikroklimata vitrīnas ar 7 tāsīm + 7 projekcijas (7 stāsti)

Apakštēma nr. 5. (Izstādes galvenās telpas ārējā plakne): Vēstuļu autoru atgriešanās Latvijā. ATGRIEŠANĀS

Apakštēma Nr. 6 (izstādes galvenās telpas ārējā plakne): UNESCO nominācija. MANTOJUMS

Apakštēma Nr. 7 (izstādes telpas ārpuse – vieta sarunām): Sibīrijā izsūtīto pieredzes aktualitāte mūsdienās. AKTUALITĀTE

Izstādes radīšana

- Producētāja/ražotāja izvēle,
- Izgatavošana,
- Koordinēšana,
- Uzstādīšana,
- Publicitāte,
- Pavadošā programma
- Iepirkuma procedūra atbilstoši apjomam un specifikai/pašu muzeja darbs,
- Priekšmetu konservācija/restaurācija,
- Dokumentācijas atbilstība prasībām, gatavo līgumus, nodod darba uzdevumus, pieņem darbus,
- transportēšanu, dokumentācijas sagatavošanu, iekārtu uzstādīšanu, priekšmetu un palīgierīču izvietojumu, tekstu,
- Publicitātes pasākumi sabiedrībai un informācija finansētājam,
- Izglītojošas aktivitātes, koncerti, sarunas (svarīga vieta nodarbībām un palīgīdzekļi).

Izstāžu veidošanas principi

- Izstādes stāsts un tā pasniegšana ar dažādiem līdzekļiem nevis rakstītu tekstu,
- drosmīgi izvēlētas tēmas tradicionālo piemiņas izstāžu vietā,
- tēmas atbilstība auditorijas prasībām,
- satura un formas atbilstība izvēlētajam mēdijam,
- dizains kā vēstījuma interpretācijas līdzeklis.

Uzturēšanas pasākumi

- Atvēršana,
 - Darbinieku pienākumi,
 - Aprūpe,
 - Kontrole,
 - Drošības pasākumi,
 - Uzlabojumi
- Izvēlas mērķauditorijai atbilstošu atvēršanas laiku,
 - Darbinieku instruēšanu par izstādi, tās darbību, viņu atbildību attiecībā pret eksponātiem un apmeklētājiem,
 - Noteikumi eksponātu aprūpei un iekārtu uzturēšanai,
 - Mikroklimate, eksponātu saglabātības stāvokļa, darbinieku un apmeklētāju uzvedības kontrole,
 - Darba grafiks, darbinieku pienākumi, apsardze, ugunsdrošība, apdrošināšana, videonovērošana, utt.,
 - Uzlabojumi veicami visos jautājumos, kuros fiksētas novirzes no normālās situācijas.

Izstādes elementi

- Oriģinālie objekti/muzeālijas
- Substitūti: kopijas, attēli, mulāžas, ...
- Didaktiskie objekti jeb informēšanas līdzekļi: virsraksti, teksti, anotācijas, etiķetes, filmas, ...
- Ekspozīcijas materiāli: prezentēšanas līdzekļi, vitrīnas, būves, planšetes, ...
- Saistība starp eksponātiem un tekstiem, attēliem, grafiskajiem attēlojumiem, audiovizuālajiem līdzekļiem ...

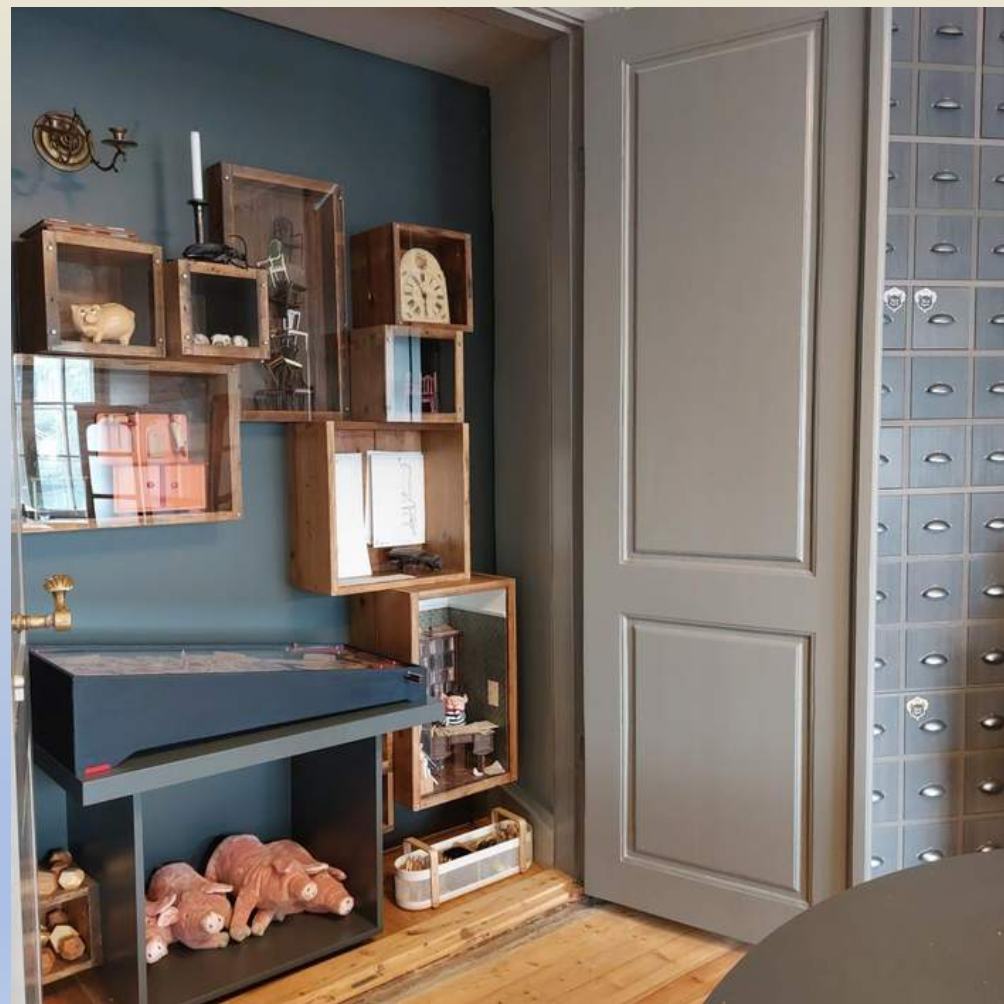

Monitorings/regulārs darbības izvērtējums

- Saglabātība
- Drošība
- Iekārtas
- Apmeklētāji
- Darbinieki
- Publicitāte
- Eksperti
- Uzlabojumi
- Noskaidrot priekšmeta eksponēšanas noteikumus (paliktnis grāmatām, fiksēšanas veids fotogrāfijām, apgaismojuma spilgtums, utt.)
- regulāri kontrolē eksponātu stāvokli atbilstoši norādītajam periodam, apstākļiem, utt.
- video, projektori, gaismas, skaņas,
- novērojums, anketēšanas, intervijas, lai iegūtu atgriezenisko saiti un izprastu viņu ieguvumus, apmierinātību, ieguvumus, grūtības, utt.
- Regulāra darbības kontrole un novērtējums,
- Analizēta informācija mēdijos un sociālajos tīklos, pasākumu norise, publikāciju nozīme, atsauksmes,
- Uzklaušīšana un analīze, dalība konferencēs, diskusijās,
- Uzturēšanas pasākumi un ierosinājumu ieviešana

Izstādes vērtēšanas profesionālie kritēriji

- Tekstu apjomi,
- Skata leņķi,
- Materiālu izvēle un to savstarpējā saderība vai nesaderība vienam ar otru,
- Materiālu atbilstība izstādes tēmai.

Demontāža/nobūve

- Eksponāti
 - Atgriešana glabātuvēs
 - Nobūve
 - Dokumentācija
 - Izvērtējums
 - Secinājumi
- Noņemt priekšmetus un iepakot,
 - Nogādāt priekšmetus pēc piederības, dokumentējot priekšmetu kustību,
 - Stendu un citu iekārtu izjaukšana, notīrīšana, novietošana,
 - Izstādes, eksponātu un apmeklētāju uzskaites dokumentācijas sakārtošana,
 - Atskaišu sagatavošana, apspriešana un iesniegšana,
 - Priekšlikumi nākamajām izstādēm.

Viesizstādes administrēšana

- [?] Kādi ir administratīvie nosacījumi izstādēm?
- [?] Kādas ir iespējas deponēt eksponātus vai pat izstādes? Kādi ir nosacījumi?
- [?] Kādu īres maksu esam gatavi maksāt par izstādēm?
- [?] Vai iespējams nodrošināt deponējumu drošību, saudzējošo saglabāšanu?
- [?] Kādas ir deponētāja prasības un noteikumi attiecībā uz publicitāti, reklāmu utt.?
- [?] Kādi ir piegādes un atdošanas nosacījumi ceļojošajām izstādēm?
- [?] Kura pienākumos ietilpst pašu veidoto vai ceļojošo izstāžu montāža?
- [?] Vai ir paredzama sadarbība izstāžu izveidē, administrēšanā un reklamēšanā?

Priekšmetu saraksts/pieņemšanai/apdrošināšanai

Tukuma valsts mākslas muzeja kolekcijas priekšmetu saraksts								
Nr.p.k.	Priekšmeta šifrs	Priekšmeta nr.	Apakšnumurs	Priekšmeta nosaukums	Skaits	Vērtība gab. EUR	Vērtība, EUR	Vērtības pamatojums
1	TMNM-M	1		Glezna. Viļumanis Jūlijs. Dārzs. 1935	1	00.00	00.00	
2	TMNM-M	2		Glezna. Artums Ansis. Tukums 1932	1	00.00	00.00	
3	TMNM-M	3		Pastelis. Meiris Kārlis. Pavasaris.	1	00.00	00.00	

Sešu soļu metode izstādes/ekspozīcijas izpētē

1) **Pirmais ātrais iespaids** (atmosfēra un galvenie elementi, tēma,...)

Izstādes pamatīga izpēte:

2) **Telpas organizācija** (iekārtojums, gaismas, klimats, personāls, citi apmeklētāji...);

3) **Inscenējuma elementi** (ieeja, scenogrāfija, teksti, attēli, grafiskais dizains, audiovizuālie elementi...)

4) **Objekti/eksponāti** (oriģinālie priekšmeti, substitūti, didaktiskie/informatīvie līdzekļi, eksponēšanas līdzekļi/vitrīnas,...)

5) **Ekspozīcijas *valodiskums***/ vispārīgais mērķis: didaktisks, informatīvs, morālizējošs, provocējošs; skaidri uztverams, nojaušams, neskaidrs; valodas veids: estētiskā, didaktiskā, teatrālā, asociatīvā; ekspozīcijas zīmju skaidrība, konteksts, cik uztverama ekspozīcijas nosacītā realitāte;

6) **Pēcapmeklējums**, lai salīdzinātu, vai ir mainījies priekšstats par ekspozīciju salīdzinājumā ar pirmo iespaidu, kādas ir pēcapmeklējuma sajūtas.

Pēc M. Šērera

Stāsts kā izstādes vēstījuma pamatvērtība

Pagātnē izstāde bija kā noformējums un rīks eksponātu estetizācijai.

Mūsdienās izstādes dizains ir nozīmīgs instruments izstādes satura atklāsmē un mediācijā plašākai auditorijai.

Izstādēs vēsturiskos artefaktus un mākslas priekšmetus izmanto daudzslāņainu stāstu atspoguļojumam.

Anete Krūmiņa, 2022

Veiksmi izstāžu veidošanā!

- Literatūra:
- Krūmiņa Anete. Skatījums uz izstāžu veidošanas praksi Latvijā. Lekcija Domnīcas «Creative Museum» un RSU Anatomijas muzeja sesijā «Kā runāt par aktuālo muzejā», 07.03.2022.
- Šērs M. Skatītājs ekspozīcijā//Rakstu krāj.: Muzejs mūsdienu sabiedrībā – 2. Baltijas muzeoloģijas skolas Raksti. 2009-2013. Rīga, BMVB, 98.- 103. lpp.
- Šērs M. Lietas+Idejas+Muzealizācija=Mantojums. Muzeoloģiskā pieeja//Rakstu krāj.: Muzejs mūsdienu sabiedrībā – 2. Baltijas muzeoloģijas skolas Raksti. 2009-2013. Rīga, BMVB, 104.-110. lpp.
- Šērs M. Muzeoloģiska pastaiga. Muzeologa pārdomas Uztura muzejā//Rakstu krāj.: Muzejs mūsdienu sabiedrībā. Baltijas muzeoloģijas skolas Raksti. 2004-2008. Rīga, Muzeju valsts pārvalde, 40.-70. lpp.
- Saviča Mārīte. Virtuālo izstāžu veidošana: Latvijas Universitātes bibliotēkas pieredze. Rīga, LU, 2020
- Varlamova Olga. Izstāžu veidošana bibliotēkās. Bakalaura darbs. Rīga: LU, 2008.

